

Náš voják v cizině

28.6.2005 Týdeník Televize str. 18 Obrazovka - reportáž

Zuzana Ptáčková Česká mise

Fakt, že čeští vojáci slouží v Kosovu, Afghánistánu či v Iráku, je všeobecně znám. O českých vojenských misích v Libérii, Sieře Leone, v Kongu a dalších zemích nemá běžný občan často ani tušení.

„Při zpravodajské práci pro Českou televizi, kdy jsme se potkávali s českými vojáky nebo pozorovateli, nás napadlo udělat seriál dokumentů o jejich působení v různých zemích světa,“ říká Marek Vítek. Za finančního přispění ministerstva obrany, ministerstva zahraničních věcí a České televize tak vznikl desetidílný cyklus **Česká mise**. Jeho natáčení trvalo od listopadu loňského roku a podílel se na něm tříčlenný štáb - bývalý reportér České televize Marek Vítek, slovenský novinář Martin Rajec, který v současné době žije a pracuje v americkém Bostonu a kvůli tomuto projektu se na čas přestěhoval do Čech, a fotograf Michal Novotný. Jednotlivé díly se pak střihaly pod režijním dohledem Radana Áprongla.

Tisíce kilometrů s kamerou

Tři čtyři týdny natáčení v zahraničí, týden deset dní v Praze kvůli zpracování materiálu a očkování - a znovu na cesty za dalšími vojáky a pozorovateli do jiné země. Tak po sedm měsíců vypadal život tvůrců dokumentárního cyklu. Novináři projeli devatenáct zemí tří kontinentů, uskutečnili asi čtyřicet letů vrtulníky, dopravními, vojenskými i nákladními letadly a najezdili přes dvacet tisíc kilometrů na lodích, v džípech, v nejrůznější vojenské technice i v polorozpadlých afrických autech. „V rámci tohoto projektu jsem byl například poprvé v životě v Kongu. Je to obrovská země, která má pětáctičet milionů obyvatel; divočina, kde mají pozorovatelé práci skutečně obtížnou. Jsou tam místa, kde ještě nikdy neviděli bělocha. Když jsme tam přijeli jako novináři s kamerou, netušili, co to novinář je, protože nevědí, co jsou noviny, natož televize,“ říká Marek Vítek. Některá povolení a náležitosti se dají vyřídit z Prahy. Zdaleka ovšem ne všechna. „Před každou cestou jsme kontaktovali velitele jednotky nebo pozorovatele a informovali je o tom, že přijdeme, jak dlouho se zdržíme, co budeme natáčet, co od nich budeme potřebovat. Teprve místní velení nám mohlo vydat povolení natáčet, jezdit s vojáky v obrněných transportérech, v džípech, létat vrtulníky nebo dopravními letadly. Dá se říct, že vojáci v místě, kde jsme pracovali, pro nás trochu dělali produkční práci. Obzvláště v Africe nejde naplánovat vůbec nic. Tam bylo nutné improvizovat skoro pořád. Běžně se stávalo, že letadla neletěla, kam měla, takže se muselo jet po zemi, což je tam vždycky problém, protože infrastruktura, jak my ji známe, tam de facto neexistuje.“ Štáb byl také pro případ potíží v kontaktu s našimi ambasádami v příslušné zemi. V případě Libérie či Sierry Leone, kde naše ambasáda není, kontaktovali příslušnou ambasádu v Ghaně. Práce v jednotlivých zemích byla pokaždé jiná. „Když jsme přiletěli do Gruzie, nemohl pro nás nikdo na letiště, a tak jsme si pronajali auto a jeli do hotelu. Naše rezervace nefungovala, tak jsme hledali složitě jiný... Tam to byla improvizace od samého začátku. V Africe na nás většinou čekali pozorovatelé s džípem přímo na letišti. V Kongu, kde jsme byli osmadvacet dní čistého času, jsme absolvovali jedenadvacet přeletů. Vzdálenosti tam jsou obrovské, takže dostat se z jednoho místa na druhé znamená být třeba tři dny ve vzduchu a přespávat různě po letištích.“

Sto šedesát hodin v laptopu

Novináři se povětšinou stravovali společně s vojáky, nebo občas s pozorovateli, kteří mají obvykle najatého kuchaře, který pro ně vaří. V Africe je oblíbeným standardem kuře s rýží. „Během přeletů, nebo když jsme tam byli sami, jsme zkoušeli i místní restaurace, což je dost honosný výraz. Někdy vás přejde chuť, když jídlo přinesou, a radši si dáte colu. Běžně se také stávalo, že jsme si objednali kuře a rýži a dvě hodiny se nic nedělo. Pak jsme zjistili, že to je přesně tak, jak se o tom vtipkuje: že opravdu teprve šli živé kuře koupit na trh.“ V Afghánistánu, kde v listopadu natáčení začalo, sloužilo tehdy patnáct českých vojáků na velké mezinárodní základně. Často ji opouštěli a hledali v okolí miny, takže vojáci pravidelně přicházeli do styku s místními obyvateli. Naopak v Iráku, kde naše poměrně velká jednotka působí uprostřed obrovské základny britské, vojáci základnu téměř neopouštějí. Pozorovatelské mise jsou zase něco úplně jiného. Vojáci pracují v malých týmech a je pravidlem, že tam nesmí být dva stejné národnosti. Pozorovatelé žijí na vlastní pěst, sami se starají o své stravování a ubytování a jejich kontakt s místním obyvatelstvem je absolutní. Pohybovat se v krizových oblastech, byť už je tam situace stabilizovaná, je vždycky riziko. Marek Vítek říká: „Když se ocitnete v nebezpečí, tak už si nestačíte nadávat, že jste tam vůbec lezl. Spíš uvažujete, jak se z toho dostat

ven. Například když projdete minové pole, dojde vám, co se mohlo stát, až potom. Takže až s odstupem se třeba trochu tlučete do hlavy a říkáte si, jestli to máte zapotřebí.“ Za sedm měsíců natočil štáb sto šedesát hodin materiálu, který postupně ukládal na harddisk laptopu, který s sebou vozil. Novináři učinili poznání, že naši vojáci jsou místními obyvateli vesměs vnímáni kladně jako prvek, který pomáhá udržet stabilitu v zemi. Pro sebe pak poznání, že vojáci ani tamní obyvatelé nemají snadný úděl. „Jsem rád, že to máme za sebou: že žiju tady a tam jezdím jenom jako novinář. Problémy, které tady řešíme a považujeme za fatální, vůbec nejsou podstatné. Ve třech pětinách této planety řeší lidi daleko závažnější věci: kde se najíst, kde sehnat vodu, kde doktora.“ S tím, jak se žije našim vojákům v cizině, se můžete po deset večerů seznamovat každý čtvrtek.

ČT o prázdninách uvede seriál o českých zahraničních misích

28.6.2005 Zpravodajství ČTK

Česká mise

PRAHA 28. června (ČTK) - Česká televize (ČT) uvede o letních prázdninách dokumentární seriál o zahraničních misích české armády. Podle autorů je hlavním cílem přiblížit lidem smysl vojenských kontingentů a práci vojáků, o které mnozí téměř nic nevědí. Dokument bude mít deset dílů, televize je bude vysílat od 7. července vždy ve čtvrtek od 21:00.

"Od roku 1990 nevznikl žádný dokument o činnosti Čechů v zahraničí, lidé tak například nechápu, proč se angažujeme v zemích, které s námi nesousedí," řekl dnes novinářům mluvčí ministerstva zahraničí Vít Kolář. Ministerstva zahraničí a obrany se na dokumentu finančně spolupodílejí.

V prvním díle se autoři Marek Vítek a Radan Šprongl zabývají otázkou, proč je mírová účast české armády ve světových konfliktech důležitá. Vystoupí v něm i bývalý prezident Václav Havel. V následujících osmi kapitolách se diváci blíže seznámí s jednotlivými českými kontingenty od Iráku po Kosovo. Čtyři díly jsou věnovány pozorovatelským misím v Africe a Gruzii.

Na výrobě filmu pracovalo 15 lidí po dobu sedmi měsíců, procestovali přitom 19 zemí. Podle Šprongla bylo vzhledem k nebezpečí únosů zvláště nebezpečné natáčení v Iráku.

Česká republika má nyní v zahraničních misích zhruba 650 vojáků. Téměř dvě třetiny z nich jsou v operaci KFOR v jihosrbském Kosovu, stovka vojenských policistů působí v jižním Iráku, 85 příslušníků armády pracuje v misi EU Althea v Bosně a Hercegovině a 55 vojáků je v Afghánistánu.

Dalších 16 českých vojenských pozorovatelů je pod velením OSN a OBSE v Sieře Leone, Etiopii, Kongu, Libérii, Gruzii a Kosovu.

Jakub Hornek kar

Nejsem ten správný voják

30.6.2005 Reflex str. 53

ANDREJ HALADA Česká mise

Ve čtvrtek 7. července uvede program ČT 2 ve 21.00 první díl desetidílné série **Česká mise**, věnované působení našich vojáků v zahraničí. Společně s Radanem Špronglem vytvořil tento seriál reportér Marek Vítek.

* Seriál se věnuje českým vojenským misím. Jak jste se k tématu dostal?

S kolegou Radanem Špronglem jsme v ČT natáčeli s českými vojáky v různých koutech světa a napadlo mě, že spousta lidí má naše vojáky v zahraničí spojené hlavně s Balkánem, nanejvýš Irákem. O českých pozorovateli třeba v africké Sieře Leone nemají ani tušení. Proto jsem dal dohromady tenhle projekt a už jako soukromá produkční společnost A-news jej nabídl ministerstvu obrany a zahraničí. Zaujal a po dohodě s Českou televizí se mohlo začít s natáčením.

* Bylo to pro vás víc dobrodružství, nebo práce - točit na horké půdě?

Spíše práce. V Iráku jsem natáčel potřetí, stejně jako třeba v Sieře Leone nebo Libérii. Zajímavé je sledovat změny, k jakým v jednotlivých zemích došlo. Třeba Sierra Leone byla ještě před čtyřmi lety divoká země, kde nebylo možné vytáhnout paty z hlavního města Freetownu. Po několikaletém úsilí vojáků OSN, mezi kterými jsou samozřejmě Češi, je v zemi poměrně klid, nehrozí žádná humanitární katastrofa, a dokonce se začíná dařit byznysu. Naopak v Iráku je, alespoň pro novináře, situace čím dál horší.

* Jsou rozdíly mezi jednotlivými misemi?

Obrovské. Třeba v Iráku je bezmála stovka českých vojáků, kteří žijí společně na velké mezinárodní základně u Basry a podléhají britskému velení. Každý voják má jasně určeno, co bude každou minutu během dne dělat. Jsou to taková česká kasárna v cizině. Naproti tomu v Kongu máme tři pozorovatele, každého na jiném místě země, která je velká jako půlka Evropy. Musejí se o sebe sami postarat, jídlem počínaje a bydlením konče. Pracují a žijí v týmech, jež mají v průměru deset lidí, každý je z jiného koutu světa, takže rok komunikují pouze v angličtině. Musejí se vyrovnat s kulturními odlišnostmi nejenom Konga, ve kterém pracují, ale třeba i Malajsie nebo Gambie, protože bydlí na pokoji s Malajsijcem či Gambijcem.

* Vy sám - jel byste jako voják na misi? Anebo je lepší být novinářem a jet do války jako zpravodaj?

Já nejsem ten správný voják, který by se dokázal přizpůsobit dennodennímu drilu a přesnému programu. Žít rok někde v Kongu, odkázán jenom sám na sebe, na to asi taky nemám národu. Navíc jako novinář během toho roku projedu dalších deset zemí a poznám desítky nových zajímavých lidí, takže bych neměnil.

* Jaké to je, létat při práci vrtulníkem, jezdit džípem ... Není to splnění klukovského snu?

Můj klukovský sen byl válet hokej v NHL. Vzhledem k nedostatku talentu jsem musel vzít zavděk méně placenou práci novináře, v tuto chvíli dokumentaristy. A v čem v ní mohu překvapit? Podívejte se, co tady natáčí za režiséry. Třeštíková, Sommerová, Jančárek, Štingl, Koutecký, Rychlík ... Abychom se uživilí a udělali něco, co ještě nikdo nezkusil, musíme si vymýšlet podobné pološílené projekty. Takže mi vlastně nic jiného než se povalovat v džípech, třást se strachem v ruském vrtulníku a máčet se v domorodých kánoích nezbyvá. Na druhou stranu je to lepší než dělat třeba parlamentního zpravodaje.

* Nebojíte se někdy, že vám bude jako novináři válečné prostředí chybět?

Tak o to nemám obavy. Minulý týden jsem se vrátil ze Slovenska, kde už je vlastně před podpisem dohoda o stejném projektu o slovenských vojácích. Do Iráku bychom měli odletět začátkem srpna.

* Co se vám během projektu nepodařilo?

Nedostali jsme víza do Eritreje, takže v seriálu chybí díl o našich pozorovatelích v této zemi. Dost mě to mrzí. Druhou věcí je rozhovor s prezidentem Václavem Klausem o smyslu vysílání našich vojáků do zahraničí, který měl být součástí úvodního dílu. Pan prezident byl bohužel od dubna do července příliš zaneprázdněn. Nakonec se nám ale podařilo natočit na stejné téma perfektní rozhovor s bývalým prezidentem Václavem Havlem, takže mě to až tak moc nemrzí.

Tři kontinenty, 19 zemí, sedm měsíců natáčení

7.7.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

Česká mise

Česká mise - Seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

PRAHA Dokumentaristický projekt Marka Vítka a Radana Šprongla, jehož úvodní díl dnes otiskují LN a vysílá Česká televize, mapuje působení českých vojáků po celém světě. Jedná se zřejmě o první seriál, který přibližuje život českých vojáků v rozpáleném Iráku, v zasněžených kosovských horách, v diamantových dolech uprostřed džungle africké Sierry Leone nebo v zapomenutých koutech Konga, kde zemřelo nejvíce lidí od druhé světové války.

Během výroby dokumentů, která trvala sedm měsíců, projeli jejich autoři 19 zemí tří kontinentů. Uskutečnili zhruba 40 letů vrtulníky, dopravními, vojenskými i nákladními letadly. Na lodích, v džípech, v nejrůznější vojenské technice i v polorozpadlých afrických autech najezdili přes dvacet tisíc kilometrů. Projekt vznikl za finanční podpory ministerstva obrany a ministerstva zahraničních věcí. V rámci seriálu budou představeny české mise v Libérii, Iráku, Afghánistánu, Bosně, Siere Leone, Gruzii, Kosovu a Kongu.

Mediálním partnerem projektu jsou i Lidové noviny, jejichž fotograf Michal Novotný se celé akce zúčastnil.

V Libérii se za zbraně platilo diamanty

14.7.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

MAREK VÍTEK, PETR VRABEC Autoři pracují v agentuře A-NEWS Česká mise

Česká mise - Seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

V řadě vesnic nejde proud, jejich obyvatelé neznají televizi a nečtou noviny.

A mezi lidmi jsou zbraně z dob občanské války.

MONROVIA „Afrika je jako nikdy nedočená knížka. Když jednou začneš, vždycky se k ní chceš vrátit,“ vysvětluje Ivo Sýkora, jeden z českých pozorovatelů působících v Libérii, proč sem po sedmi letech přijel zpět. V zemi se válčilo téměř patnáct let. Dlouhá občanská válka plná krutostí a násilností byla přerušena až příchodem mezinárodních jednotek OSN. Jejich součástí jsou i tři Češi - kromě Sýkory to jsou Leon Šoc a Radek Pilař.

Sýkora už jednou v Libérii sloužil. V roce 1996 byla OSN v zemi poprvé a tehdejší mise nemůže být považována zrovna za úspěšnou. „Na jaře toho roku se situace v zemi velmi vyostřila. Rebelové obsadili většinu území a OSN stáhla své pozorovatele zpět z vnitrozemí do hlavního města Monrovia. Rebelové ale zaútočili i tady, a tak jsme neděli před Velikonočním pondělním doslova utekli. V ulicích se už střílelo,“ vzpomíná na horké chvíle Sýkora.

Zbraně za diamanty

Nyní působí opět v hlavním městě. Jako zkušený pozorovatel dostal na starost například vypracování evakuačního plánu všech pozorovatelů. „Když se něco přihodí, měl by každý vědět, kam zavolat, kam se vydat. Ale doufám, že můj plán už nebudeme potřebovat.“ OSN se tentokrát rozhodla zasáhnout skutečně razantně. Kromě dvou stovek pozorovatelů tak v zemi působí i 16 tisíc ozbrojených vojáků. Hlavním cílem této obrovské armády je příprava voleb, které by v zemi měly proběhnout v říjnu letošního roku. „Věřím, že se to povede, ale nebude to legrace. Proběhlo sice odzbrojení, při kterém se vybralo 20 tisíc zbraní a kolem půl milionu kusů munice, ale zbraně mezi lidmi pořád jsou. Obchodovalo se tady s nimi v obrovském množství, říkalo se tomu systém zbraně za diamanty.“ Leon Šoc není v Africe také žádným nováčkem. Rok působil v Kongu a na Afriku má stejný názor jako Sýkora. „Je to jako magnet. Když jednou přijedeš, musíš se vrátit.“ Šoc působí na jihu země, ve městě Harper. Odtud vyjíždí na pravidelné hlídky do okolních vesnic. Jeho jeep je vždy vybaven lopatou, mačetou a sekyrou. „Cesty jsou často neprůjezdné, auta tady moc nejezdí. A cestáři rozhodně nedorazí,“ usmívá se mladík. „Když jdu do vesnice, tak vím přesně, co mě tam čeká. Žádná škola, žádný doktor, žádná pitná voda.“

Už první osada mu dává za pravdu. Po lékařské péči, nějaké možnosti vzdělávání či pitné vodě ani památky. Jen postarší obyvatelka, která zatvrzele tvrdí, že v několika chýších ze dřeva žije devět tisíc obyvatel. „Nakonec jsme se dohodli na devíti stech, ale to číslo je stejně nepřesné.“ Pozorovatelé sbírají tyto informace kvůli chystaným podzimním volbám.

Život ve všech vesnicích tady plyne stále stejně už několik staletí. Lidé se starají v podstatě pouze o přežití. Slova jako volby, prezident, debaty o demokracii, to jim vůbec nic nefká. Nemají elektřinu, neposlouchají rozhlas, neznají televizi ani noviny.

V Harperu, dočasném domově Leona Šoce, je situace jiná. Prošla tudy válka, lidé sledují vývoj v zemi s obavami. Nedávno tady byla vlna nepokojů a protestů proti OSN, které podle místních obyvatel dostatečně nezajišťuje bezpečnost. „Souviselo to s několika rituálními vraždami. Všechno se vyšetřuje, ale fakt nemůžeme uhlídat všechno,“ vysvětluje Šoc.

Otevřelo se tady alespoň několik obchodů a hospod. A také škola. „Jenže finta je v tom, že se za školu platí. A spousta dětí přišla ve válce o rodiče, tak na to prostě nemají,“ dodává poté, co zaplatí 30 dolarů za 12letého Jima Nooga.

Starostovo město

Bukanan je druhé největší město Libérie. V osmdesátých letech tady byl strategický přístav, odkud se do celého světa vozila kvalitní železná ruda a kaučuk. Dnes je v přístavu několik rezavých vraků a pár vojáků, kteří hlídají, zda se tady přes sankce OSN neobchoduje.

Radek Pilař je z českých pozorovatelů nejmladší, ale už má za sebou také zkušenost z Konga. Stejně jako jeho kolegové projíždí svěřeným úsekem a snaží se zjistit stav země po válce. „Je to ale dost složité, třeba se vyznat v mapě. Spousta vesnic se tady jmenuje po starostovi. Třeba Joe's Town. Jenže sotva to zaneseme do mapy, starosta umře, město převezme například Jack a už je to Jack's Town,“ vysvětluje. „Práce tady není náročná fyzicky. Když si zvyknete na podnebí, tak to jde. Je

to spíše o psychické náročnosti. Je tady spousta nemocí a nikdy nevíte, kdo má zbraň a použije ji proti vám.“ Pozorovatelé se proti takovým útokům nemohou bránit. Kvůli větší důvěře místních obyvatel chodí neozbrojeni. „Ale jedno vím jistě. Děláme tady důležitou práci. Nebýt OSN, ještě se tady válčí a umírají tisíce lidí,“ dodává.

„Učíme Iráčany, aby na sobě pracovali“

21.7.2005 Lidové noviny str. 7 Svět

MAREK VÍTEK Česká mise

Česká mise - Seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

Zhruba stovka českých vojenských policistů pomáhá na jihu Iráku s výcvikem „nové“ policie. Zůstat zde mají do konce roku - pokud ovšem nebude jejich mise prodloužena.

BASRA, Irák „Myslím si, že je lepší bojovat proti terorismu tady, než abychom proti němu museli bojovat v republice,“ říká nyní již bývalý velitel českého kontingentu v Iráku Miroslav Murček. Čeští vojenští policisté pomáhají už více než rok s výcvikem nové irácké policie. Součástí programu je jak bojová příprava, tak například základy práva či nácvik zatýkání.

Českým kursem už prošlo několik tisíc iráckých mužů. Jejich motivy jsou různé - za výcvikem někteří vidí nejen možnost uplatnění a s tím spojeného výtěžku, ale i získání vlivu, od něž je v iráckém prostředí jen krůček ke korupci. „Většina našich svěřenců se snaží něco naučit, ale jsou tady i lidé, které sem rodina dala evidentně jen kvůli tomu, aby měla větší vliv,“ potvrzuje během výcviku praporčík Ondřej Franěk.

Cesty pro pitnou vodu

Mnozí Iráčané jsou ovšem velmi špatně fyzicky vybaveni. Někteří jsou naprosto vyčerpaní už po krátké rozcvičce. „I to je součást výcviku. Naučit je na sobě pracovat i doma a ve svém volném čase.“ To bude ale nejspíš složité. V Iráku moc lidí po večerech v parku neběhá - a to i proto, že ani více než dva roky po skončení „hlavních bojů“ násilností a útoku v postsaddámovském Iráku neubývá.

Ali Ibrahim je jedním z policistů, kteří berou svoji práci vážně -nebo se tak přinejmenším tváří: „Nesmírně oceňujeme zkušenosti, kterých se nám při výcviku dostane. Jedině s nimi můžeme zajistit v naší zemi klid,“ prohlašuje irácký adept.

Bývalý velitel kontingentu Murček má za to, že na celé misi je kromě obavy o život nejhorší stereotyp. Proto se čeští vojáci při plnění jednotlivých úkolů střídají.

Nejdůležitější je ale samozřejmě výcvik příslušníků nově vznikajících bezpečnostních sil Iráku.

Další prací jsou každodenní doprovody kolon s pitnou vodou. Konvoje vyrážejí každý den ráno z britské základny v jihoirácké Basře a míří do nedalekého Kuvajtu. Naplněné cisterny se odpoledne vracejí zpět na základnu v Iráku.

„Je to psychicky velmi náročná práce. Jezdím většinou v džípu na konci kolony a mým úkolem je nepustit žádné auto vedle ní,“ vysvětluje praporčík Froněk. Stojí přitom na korbě svého vozu a velmi razantně rukou odhání automobil, který se chce ke koloně přiblížit. Když řidič nezpomalí, namíří na něho svůj samopal. Auto zpomaluje a udržuje patřičný odstup, i když muž uvnitř nespokojeně gestikuluje. „Když lidé vidí českou vlajku, většinou se uklidní a zamávají. Velmi dobré jméno nám tady udělala polní nemocnice. Pokud by to ale byl sebevražedný atentátník, je lepší když vybuchne na konci kolony a neporuší ji. Kdyby se odpálil uprostřed, zemře mnohem více lidí,“ dodává.

Ve dne jsou v irácké poušti obrovská vedra, v noci se ale prudce ochladí. Rozdíl poznají vojáci při nočních patrolách kolem základny, které jsou další povinností při jejich irácké misi. Obvod základny je dlouhý 12 kilometrů a společná českobritská hlídka jí každou noc objede minimálně dvakrát. „Hlídáme hlavně plot, jestli někde není porušený.

Náročnější než v Bosně

Několikrát už se stalo, že bylo nařízeno hned několik metrů plotu a za ním byl k odtažení připraven třeba generátor. Tyhle věci se dějí hlavně v noci a zloději jsou vždycky ozbrojeni,“ vysvětluje praporčík Froněk jeden z důvodů nočních hlídek. „Ale nejdůležitější je samozřejmě bezpečí vojáků uvnitř základny.“ dodává.

Na základnu už dopadlo několik minometných granátů a občas musí být vyhlášen chemický poplach. To když se objeví podezřelý předmět v bezprostředním okolí základny. „Zrovna včera našli podezřelou bednu Britové. Byl vyhlášen chemický poplach a museli jsme i spát s plynovou maskou vedle postele,“ říká velitel kontingentu Miroslav Murček. „Práce tady je daleko psychicky náročnější než v jiných misích. Mohu to posoudit, byl jsem v Bosně,“ srovnává. Čeští vojáci se budou v tříměsíčních intervalech střídat v Iráku do konce roku. Pokud ovšem politici jejich misi neprodlouží.

„Je lepší, když sebevražedný atentátník vybuchne na konci kolony. Kdyby se odpálil uprostřed, zemře mnohem více lidí.“

Obrázek

Kaplan, který promítá filmy a nosí samopal

21.7.2005 Lidové noviny str. 7 Svět

vit Česká mise

Česká mise - Seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

BASRA, Irák Janu Kozlerovi říkají všichni „Honzo“ nebo prostě „Padre“. Je vojenským kaplanem, byť na to nevypadá. „Dělal jsem v životě různé věci, pracoval jsem i jako novinář v agentuře ČTA. Tahle práce mi ale dává největší smysl,“ vypráví. Každý velitel kontingentu se může rozhodnout, zda si s sebou na misi vezme psychologa, nebo duchovního. Dnes již bývalý velitel Miroslav Murček se rozhodl pro duchovního, a tak Padre zakotvil na tři měsíce v horkém Iráku. Kromě pravidelných bohoslužeb v provizorní kapli má na starosti i „kino“, knihovnu a půjčovnu DVD. „Promítání pořádám pravidelně, každý večer. Nejvíce lidí přijde samozřejmě na akční filmy. Forman moc netáhne,“ usmívá se mladý duchovní.

„Padremu“ se samozřejmě nevyhnou ani povinnosti řadového člena kontingentu. Jezdí na hlídky, hlídá i kolony s vodou z nedalekého Kuvajtu. Všechno samozřejmě se zbraní v ruce. „Nebráním se tomu stát na té straně, která brání svět před terorismem a násilím,“ vysvětluje. Na dveřích jedné z místností, ve kterých čeští vojáci žijí, stojí napsáno: Tady bydlí Padre, páté bydlo vpravo, klepej kdykoliv. „Hodně kluků za mnou chodí a chtějí si povídat. Nejsou to ani zpovědi. Prostě to neustálé nebezpečí z ohrožení zdraví nebo dokonce života v nich vzbuzuje hodně otázek, přehodnocují své dosavadní životní postoje,“ popisuje svoji denní náplň.

Problémy nebo známky beznaděje prý čeští vojáci nemají. Jedinou větší potíží jsou neustálé myšlenky na rodiny doma, tedy především osobního rázu, „V tom jim můžeme pomoci pouze tím, že mají neomezený přístup k internetu a k telefonu,“ dodává. V tom přichází jeden z českých vojáků se slovy: „Padre, nevyměnil by sis se mnou dneska službu?“ Kaplan souhlasí a pro dnešní večer vymění půjčovnu knih a DVD za neprůstřelnou vestu a samopal.

Češi v Afghánistánu ničí českou municí

28.7.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

MAREK VÍTEK Česká mise

Česká mise - seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

Extrémní výkyvy počasí, kulturní rozdíly a hlavně neustálé ohrožení života. Tomu všemu čelí desítky českých vojáků působících v Afghánistánu.

KÁBUL Milan Rind právě na letišti v Kábulu ohlašuje do vysílačky „kontrolovanou explozi“. Ostatně jako pokaždé, když se na letišti či v jeho okolí objeví nevybuchlá munice či mina. Po chvíli začne odpočítávání a pak se ozve ohlušující rána. Do výšky třiceti metrů vyletí hlína a střepiny. Po několika minutách čeští pyrotechnici zjistí, zda je raketa skutečně zneškodněna. Pomocí vysílačky mohou do řídicí věže ohlásit, že vše je v pořádku. Až potom může být provoz na letišti v afghánské metropoli opět obnoven. „Tahle raketa byla nebezpečná tím, že reagovala na pohyb. Kdyby na ni najelo auto, celá posádka zemře. Dokázala by zničit i malý obrněný transportér,“ vysvětluje velitel kontingentu českých pyrotechniků Zbyněk Koza.

I téměř čtyři roky po pádu kdysi vládnoucího fundamentalistického hnutí Taliban je Afghánistán nebezpečná země. Obyvatelé země, kde začal boj proti terorismu a na jehož území či přinejmenším hranici se stále skrývá Usáma bin Ládín, nejsou z cizích vojáků příliš nadšení. Spojeneckým vojákům, kteří slouží v mezinárodních jednotkách ISAF, hrozí nebezpečí pokaždé, když opustí dobře hlídanou základnu u kábulského mezinárodního letiště. „Musíme chodit v neprůstělných vestách a ve stavu zvýšeného nebezpečí i v helmách,“ říká k tomu velitel Koza. Práce českých vojáků se však osvědčila, a proto jim byl koncem roku svěřen větší prostor, kde municí ničí. Kromě letiště je to v podstatě celá oblast Kábulu. „Od té doby se dostaneme i do města. Kromě 'ostrých' výjezdů, kdy ničíme nalezenou municí, se musíme neustále seznamovat s různými cestami městem. Ne všechny úzké a křivolaké uličky Kábulu vyhovují naší Tatře, kde máme uložen všechen materiál, včetně robota,“ říká řidič Milan Dudek.

I cesta městem se může změnit v drama. „Před čtrnácti dny zaútočili v těchto místech na německé vojáky pomocí granátů. Centrum města je nebezpečná zóna, stejně jako dříve pro turisty atraktivní Chicken Street. Tam zase zaútočili na velitele kontingentu ISAF, jeden voják při útoku zemřel a další lidé byli zraněni.“ Vojáci proto vůbec neopouštějí auta, která jezdí minimálně tři za sebou. „Kdyby bylo nejhůř, můžeme si zavolat o pomoc vrtulníky,“ dodává.

Nizozemští piloti vrtulníků Apache drží pohotovost 24 hodin denně. I oni spolupracují s českými pyrotechniky. „Kdybychom měli nehodu, musí vaši vojáci přijet a zabezpečit všechny zbraňové systémy na palubě. Děláme pravidelná cvičení, ze kterých víme, že svoji práci umí perfektně. Kdyby k něčemu došlo, víme, že nás z toho dostanou,“ říká nizozemský voják, který se představuje jen jako Chris.

Trochu paradoxem je fakt, že pyrotechnici občas narazí na miny či rakety, které sem byly dodány z ještě komunistického Československa. Likvidují tak výbušniny, které byly vyrobeny v jejich vzdálených domovech. „Jde především o protipěchotní miny,“ říká Zbyněk Koza. „Může to zabít nebo zmrzačit ještě spoustu lidí, je možná dobře, že to ničíme zrovna my,“ dodává.

Rozbořené město

Většina příslušníků českého kontingentu už si odbyla jednu či více misí, především na Balkáně. Práce v exotickém Afghánistánu hodnotí jako těžší. Kvůli většímu nebezpečí, obrovským kulturním rozdílům, ale i místnímu podnebí. „Uniformu si musím prát tak každé tři dny. Kromě příšerného vedra tady práci ztěžuje hlavně všudypřítomný prach, který je opravdu všude,“ říká Koza.

Zástupce velitele kontingentu Miroslav Kunc se do Afghánistánu těšil hlavně proto, že v něm před dvaceti lety působil dědeček jeho ženy.

„Stavěl tady cukrovar a z jeho vyprávění si Kábul pamatuju jako rozkvétající město plné zelených parků. Dnes tady ale nic takového není, všechno je rozbořené a zdevastované.“ Faktem je, že se Afghánistán po desetiletích válčení a vládě Talibanu staví na nohy jen velmi pomalu. Zahraniční investice se daří získávat jen stěží a zemi si rozdělili bývalí velitelé protitalibanských jednotek. Více než zvelebování svých území se ale věnují výrobě a pašování drog, za což do Afghánistánu proudí ohromné částky „špinavých“ peněz.

Češi v neklidném Afghánistánu

Čeští vojáci a experti jsou součástí spojeneckých sil, které působí v Afghánistánu od invaze z podzimu 2001. Vojenská akce byla reakcí na teroristické útoky proti americkým městům z 11. září 2001, které provedli členové teroristické sítě Al Kajda. Ta měla na afghánském území výcvikové tábory se souhlasem tehdy vládnoucího fundamentalistického hnutí Taliban. Při spojeneckém útoku se podařilo vládu Talibanu svrhnout a existenci výcvikových táborů teroristů ukončit. Ani téměř čtyři roky po invazi ale v Afghánistánu klid zdaleka nepanuje, pokračují útoky jak proti zahraničním jednotkám, tak proti nové vládě i civilistům.

Češi působí v Afghánistánu na dvou místech. V rámci operace Severoatlantické aliance - mise ISAF - je v současnosti na afghánském území rozmístěno celkem 55 příslušníků české armády. V odborných funkcích na letišti v Kábulu působí specialisté z meteorologické služby a pyrotechnický oddíl (EOD) v počtu 15 osob. Jeho členové se podílejí na ženijním průzkumu a likvidaci výbušného materiálu. Druhou lokalitou v Afghánistánu, kde působí 40 českých vojáků, je oblast města Fajzabád na severu země. Zde se vojáci účastní práce v Provinčním rekonstrukčním týmu společně s vojáky Dánska a Německa. V uplynulých letech byly do Afghánistánu vyslány i dvě české polní nemocnice a příslušníci speciálních sil.

Lidé v Bosně jsou už z války unavení

4.8.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

MAREK VÍTEK Česká mise

Česká mise - seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

Průzkumné lety kolem hranic, hlídání mezinárodní základny, ale i pomoc při potírání organizovaného zločinu patří mezi úkoly českých vojáků působících v Bosně.

TUZLA Když se na území dnešní Bosny a Hercegoviny odehrávala největší zvěrstva a etnické čistky, bylo Vladimíru Jirouškovi pouhých devět let. "Je pro mě dost nepochopitelné, co se tady vlastně dělo, proč vznikaly spory a kam až to došlo," popisuje své působení v Bosně současným pohledem. Jiroušek se stal součástí české jednotky, která dostala za úkol podílet se na ostraze obrovské mezinárodní základny poblíž bosenské Tuzly.

Na základně působí asi tisíc vojáků z dvanácti evropských zemí. První český kontingent se již nedávno vrátil domů a nyní zde působí dalších zhruba 90 vojáků. Jejich úkolem je kromě střežení obvodu základny i kontrola vchodů a dohled nad muničním skladem. "Je to moje první mise, takže nemůžu porovnávat její podmínky s ostatními zeměmi. Někaké riziko napadení nebo nastřelení existuje, na to jsme byli upozorněni," dodává.

Mise Althea, jak se současná vojenská operace v Bosně a Hercegovině nazývá, se nestala přelomem pouze pro Vladimíra Jirouška, ale v podstatě pro celou Evropu. Minulý rok v prosinci totiž převzala nad územím Bosny a Hercegoviny kontrolu Evropská unie. "EU od nás očekává, že místní bezpečnostní orgány, jako je policie, armáda a další, využijí naší přítomnosti a naučí se od nás dělat svoji práci tak, abychom zde mohli omezit přítomnost. Anebo abychom mohli odjet úplně," říká velitel prvního českého kontingentu Radim Řehulka. "Není to tak daleko od Česka, takže si myslím, že má význam, aby tady byl klid," dodává.

Pašuje se zboží i lidé

Letos v březnu posílili český strážní oddíl další vojáci - "létající hroši". Právě tak si říká prostějovská vrtulníková letka (o původu jejich přezdívky čtete v článku "Neklidnou Bosnu..." dole na stránce). "Naše úkoly jsou tady jednoduché. Stejně jako v předchozích balkánských misích. To znamená hlavně přeprava osob a materiálu a také průzkumné lety podél hranic se Srbskem," říká velitel vrtulníkové letky Milan Koutný.

Právě hranice jsou místem, kde dochází k největším problémům. Nejde už ani o potíže rázu etnických sporů. Dnes se jedná spíše o organizovaný zločin. "Bosnu dnes nejvíce pálí pašování - spotřebního zboží nejrůznějších druhů, lidí, ale i lidských orgánů. Součástí naší práce je právě pomáhat při potírání organizovaného zločinu," dodává Koutný.

Piloti absolvují každý den v průměru dva lety. Za měsíc tak každý z nich nalétá až 40 hodin. To je mnohem více než doma. Navíc spolupracují se zahraničními kolegy - v Bosně především s Belgičany. "Spolupráce s Čechy je perfektní, vždycky si dokážeme vyjít vstříc. Jsou to velmi kamarádští kluci a navíc profesionálové," říká pilot Phillipe Venet. Ví, o čem mluví - s českými piloty ho spojila nejen vojenská spolupráce, ale i život. Belgická jednotka je totiž umístěna na ubikacích hned vedle české a piloti se často potkávají v přilehlém "baru" rakouské armády. I když je konzumace alkoholu přísně zakázaná, bývají večírky u stolního fotbalu a šipek velmi živé.

Piloti mají - na rozdíl od většinou mladších vojáků ze strážní jednotky - za sebou už několik misí, především na Balkáně. Mohou tak porovnávat, co se tady v průběhu let změnilo.

Milan Záhorský sloužil už v misi UNPROFOR, tedy ještě těsně před rozpadem Československa. "Náš prapor byl umístěn v takzvané zóně separace, takže výbuchy a střelba byly na denním pořádku. Naší prací bylo tyto střety monitorovat a doprovázet humanitární konvoje. Když jedete vesnicí, kde se před pár hodinami zabíjelo a kde ještě doutnají baráky, hned se vám změní životní hodnoty, třeba názor na důležitost peněz."

Ani tyto zážitky Záhorského neodradily od účasti v dalších misích. Na Balkáně je od té doby již po několikáté. "Sleduji, jak se ta země změnila. Když se dneska dívám z vrtulníku, tak se podle mě podmínky zlepšily. Stojí spousta nových domů, na polích se hospodaří," říká zkušený český voják. "Lidé už byli válkou unavení a určitě to nechtěli prodlužovat," soudí.

Milan Koutný byl v Bosně naposledy v roce 1998. Tehdy bylo v zemi šedesát tisíc vojáků mírových jednotek, v současnosti je to pouhých sedm tisíc. "Ten rozdíl je vidět i ze vzduchu. Například se značně snížil počet vojenských přistávacích ploch." Na porovnávání situace s rokem 1998 se velmi těšil, ale rozdíly podle jeho slov zase tak velké nejsou. "Situace se opravdu zlepšila, ale ještě to není

ideální. Ale když se naše práce podaří, a hlavně když se potlačí organizovaný zločin, budou z toho mít zisk všichni," dodává Koutný.

Neklidnou Bosnu hlídají i "čeští hroši"

4.8.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

mv Česká mise

Česká mise - seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

TUZLA Říkají si "létající hroši" a jsou na to náležitě pyšní. Hroch s křídly zdobí jejich vrtulníky, hrocha mají našitého na uniformách, sami si nechali vyrobit i hroší trička. Jedná se o prostějovskou vrtulníkovou letku, která letos v březnu posílila český kontingent v Bosně.

"Hroši", v anglické zkrácené verzi "hippos", vznikli po vstupu České republiky do Severoatlantické aliance právě v Prostějově.

"V kódu NATO jsme měli volací znak 17, což je hip. Postupem času se z toho stal hippo jako hroch. Nám se to líbilo, a tak jsme si to nechali na velitelství schválit jako oficiální znak. Prostě jako mají stíhači tygří letku a jsou v mezinárodní tygří asociaci, tak mi máme svého hrocha," vysvětluje s úsměvem vznik znaku Milan Koutný, velitel letky českých vrtulníků, které byly nasazeny v rámci mezinárodních sil v Bosně.

Na prvních společných cvičeních ale čeští piloti více než názvem upoutali svými stroji sovětské provenience Mi-17. "Všichni se u nich chtěli vyfotit, něco se o nich dozvědět. Není divu. Třicet let bojovali na opačné straně barikády a občas jim dokázali i pořádně zatopit," říká jeden z českých mechaniků.

Přilet českých "hrochů" na sovětských strojích byl se zvědavostí očekáván i v Bosně. Na starost dostali hlídání hranice se sousedním Srbskem, mezi jejich úkoly ale patří také například pomoc v boji s organizovaným zločinem.

Zvědavost tak brzy vystřídala úcta, kterou si ovšem vydobyli i díky svým strojům. "Když ale viděli, že jsme schopni vzlétnout a přistát za počasí, ve kterém by je to ani nenapadlo, získali jsme si brzo respekt," vzpomíná na začátky mise Koutný.

"Když uviděli, že jsme schopni létat za každého počasí, získali jsme si respekt."

Sierra Leone, země prokletých diamantů

11.8.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

MAREK VÍTEK Česká mise

Česká mise - seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

Mezinárodní jednotky dohlížejí na západě Afriky na relativní klid, který zavládl po kruté občanské válce. Mezi pozorovateli je i Češka Petra Kudová.

FREETOWN „Máte platnou licenci pro těžbu a prodej diamantů?“ ptá se mladá žena v uniformě české armády statného černochoha uprostřed hluboké džungle Sierry Leone. Těžař beze slova vyndává z pomuchlané obálky pomačkané dokumenty. Vojačka je po zběžném přečtení s díky vrací. „Tak tady je to bez potíží,“ pronese poté směrem ke svému čínskému kolegovi.

Petra Kudová je jedinou českou pozorovatelkou v afrických misích. Mladá dívka slouží ve městě Bo, které bylo jednou ze základů povstalců. Její práce je - ostatně jako práce všech pozorovatelů - jakákoliv, jen ne nudná. Mezi nejdůležitější úkoly patří právě kontrola licencí k těžbě diamantů. „Některá diamantová pole jsou přístupná jednoduše, jsou vidět z jediné zdejší silnice. Tam většinou žádné problémy nejsou. K některým se ale musí jít pěkně dlouho džunglí. Občas se stane, že když k místu dorazíme, najdeme tam jen poházené nářadí,“ vysvětluje. Když totiž někdo těží v odlehlých místech načerno, má své informátory, kteří na bílé džípy pozorovatelů OSN včas upozorní.

Právě černý obchod s diamanty stál za dlouhou občanskou válkou v Sieře Leone, při které se děla nevidaná zvěrstva. Povstanci, sdružení především do organizace RUF, například usekávali civilistům včetně dětí ruce, aby se nemohli nikdy zúčastnit voleb. Uprchlíkové tábory plné lidí bez končetin se později staly symbolem zdejšího krutého konfliktu.

Diamanty vytěžené bez jakékoli kontroly se ze Sierry Leone vyvážely do celého světa. Obchodovalo se s nimi především na burze v belgických Antverpách. Za peníze si poté povstalci kupovali zbraně.

Mezinárodní společenství proto v devadesátých letech obchod s „krvavými“ diamanty zakázalo. Obchod byl znovu povolen až v roce 2003. Od té doby vzniklo mnoho nových „děr“, ze kterých zpocením dělníci tahají to nejcennější, co lze v Sieře Leone nalézt. Petra Kudová však považuje diamanty za největší prokletí země. „Dělníci a místní majitelé licencí na diamantech příliš nevydělávají. Hlavní zisk mají překupníci a ti jsou většinou z ciziny. Místním lidem přinesly diamanty jen dlouhou válku a neštěstí,“ podotýká. Součástí její práce je například i rozvoz vakcíny proti obrně do méně dostupných oblastí. „Humanitární organizace letos poprvé zaplatily kompletní očkování dětí proti této v západním světě už vymýcené chorobě,“ vysvětluje česká vojačka při cestě do osady asi padesát kilometrů od Bo. „Tady jsme dneska naposledy. Každé dítě už dostalo postupně čtyři dávky vakcíny. Díky očkování jsme také zjistili, že tady žije 400 dětí.“ Každé dítě je po aplikaci vakcíny označeno, aby si nepřišlo pro „nášup“ a dostalo se tak na všechny. Zdravotní sestra stojí hned vedle lékařky a dětem postupně barví palce u rukou na žluto. „Nějaká evidence obyvatel, natož dětí, tady neexistuje,“ říká ke svéráznému způsobu zdejší lékařské práce. „Takhle se tady snažím pomáhat jako zástupce české armády. Jako Petra Kudová z malé české vesnice Strachov pomáhám Oliverovi a jeho rodině,“ usmívá se před malým domkem, který stojí při cestě na základnu pozorovatelů. „Čtyři měsíce jim vozím kakao, sušenky a občas nějaké oblečení.“

Před Petrou Kudovou sloužil v sierraleonském Bo jiný český pozorovatel, který podporoval holčičku ze sousedního domku. „Tomáš jí třeba vozil každé ráno čerstvý chléb. Dodnes rodině občas nějakou výpomoc pošle, i když už je zpátky v republice. A když jsem přijela já, tak ta holčička hned poznala českou vlajku na mé uniformě. I proto jsme tady,“ vzpomíná na svého předchůdce.

Afriku si Petra zamilovala. „I když se začátku to bylo těžké. Každý večer jsem volala domů a brečela mámě do telefonu. Ta mi nadávala do blbců a pořád mi připomínala, jak mě varovala, ať nikam nejezdím. Teď už je to ale v pohodě a mám tady i dobré přátele.“ Doufá, že mise v Sieře Leone není jejím posledním angažmá na kontinentu. „Nejhezčí na té práci je, že skutečně pomáháš konkrétním lidem a vidíš to. Africe se pomáhat musí. Jiné cesty není,“ dodává.

„Nejhezčí na té práci je, že skutečně pomáháš konkrétním lidem a vidíš to. Africe se pomáhat musí. Jiné cesty není.“

Gruzínský čaj v Gruzii? Bohužel. Jen cejlonský...

18.8.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

MAREK VÍTEK Česká mise

GALI Chcete si dát v Gruzii či Abcházii slavný gruzínský čaj? Tak to skutečně neuspějete. Alespoň ne v místních hospodách, restauracích nebo hotelích.

Celý slavný čajový průmysl je totiž v troskách a nabídnou vám pouze světové značky čajů, jaké jsou známé prakticky ze všech větších evropských supermarketů. Začátek krachu gruzínského čaje znamenala samozřejmě krvavá válka, která se počátkem 90. let rozhořela mezi gruzínskou armádou a abcházskými separatisty. Mnoho čajových plantáží bylo vypáleno nebo jinak zničeno. Oblíbené bylo také budovat v okolí plantáží minová pole, takže si nikdo ani po utichnutí bojů netroufl pěstování kdysi vyhlášené komodity obnovit. Po utichnutí zbraní dopadla na pěstitele další, možná ještě mnohem strašnější rána. Celý čajový průmysl zprivatizovala jistá světoznámá společnost, což na první pohled zní jako příznivá zpráva.

Kdo ale čekal rozmach a prosperitu, musel být velmi zklamán. Šlo pouze o spekulativní obchod, konkrétně pak o způsob, jak v zárodku zničit potenciální konkurenci. Společnost do pěstování a výroby čaje v Gruzii neinvestovala ani dolar a celé odvětví nechala jednoduše zkrachovat.

Úplně vše ale naštěstí ztraceno není - hrnek dobrého gruzínského čaje můžete v Gruzii ochutnat i dnes. Ovšem pouze ve venkovských domácnostech, kde si starousedlíci pěstují tuto tradiční rostlinu pro svoji vlastní potřebu.

Oblíbené bylo také budovat v okolí plantáží minová pole.
Nikdo si tak netroufl pěstování čaje obnovit.

Neklidný Kavkaz pod dohledem pozorovatelů

Abcházie se nachází v západní části Gruzie.

V šestém století se zde uchytilo křesťanství, zhruba o 500 let později se zde pod vlivem Osmanské říše rozšířil také islám. V roce 1810 se abcházské území dostalo do područí Ruska, ke kterému bylo v roce 1864 formálně připojeno. Po bolševické revoluci z roku 1917 získala Abcházie určitou autonomii, dokud ji Stalin, který sem rád jezdil na dovolenou, nepřipojil v roce 1931 k rodné Gruzii.

O šedesát let později, po rozpadu Sovětského svazu, vyhlásila Gruzie samostatnost, což se nelíbilo abcházským zastáncům nezávislosti a užších vztahů s Ruskem.

V následném konfliktu zahynuly tisíce lidí a zhruba čtvrt milionu etnických Gruzínců bylo z Abcházie vyhnáno. V roce 1994 vyhlásila Abcházie nezávislost, nikdo ji však neuznal. Mezinárodní jednotky OSN (UNOMIG) byly vytvořeny v roce 1993 s cílem dohlížet na příměří mezi gruzínskou vládou a abcházskými separatisty. Mise byla později prodloužena a trvá dodnes. Nyní je v Gruzii přes 130 uniformovaných příslušníků sil UNOMIG, kteří mají k dispozici 99 civilních pracovníků ze zahraničí a 183 místních zaměstnanců. Mezi zástupci zhruba 25 zemí působí v jednotkách UNOMIG i pět Čechů.

Příslušníci „modrých příleb“ se v Gruzii čas od času stávají terčem únosců. Mediálně známý je únos českého podplukovníka Jaroslava Kulíška z února 1998, kterému se podařilo ze zajetí utéct.

ŠIMON / LN

Jedna země, dvě vlády a spousta zbraní

18.8.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

MAREK VÍTEK Česká mise

Česká mise - seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

Už více než deset let uplynulo od války mezi abcházskými separatisty a gruzínskou armádou. Domy po vyhnaných obyvatelích jsou ale dodnes opuštěné a ekonomika je stále na kolenou.

GALI Čeští vojenští pozorovatelé Martin Palička a Pavel Bojda slouží v jedné zemi, přesto je odděluje hranice. Jsou totiž součástí kontingentu OSN v Gruzii, která je od roku 1993 rozdělena řekou Inguri na dvě části. Na Abcházii, kterou nikdo neuznává a přesto má prezidenta, a zbytek Gruzie, která se rozdělení neustále brání. Do roku 1993 zbraněmi, dnes už pouze diplomaticky. Martin Palička slouží v misi UNOMIG ve městě Gali, které je na abcházské straně hned za pomyslnými hranicemi. Chudoba je tady o poznání větší, než na té gruzínské. Cesty lemují opuštěné a vypálené domy, do nichž se nevrátilo více než čtvrt milionu Gruzinců, kteří byli vyhnaní během války. „Je tady téměř 100procentní nezaměstnanost. Lidé se žijí hlavně obchodem a pašováním věcí z Gruzie,“ říká český voják.

Málo investic, hodně únosů

Do Abcházie nechce nikdo investovat, přestože to byla za Sovětského svazu jedna z nejbohatších oblastí impéria, proslavená sladkými mandarinkami, silným čajem a obrovským turistickým ruchem. Hodně lidí si jistě vzpomene na nynější „hlavní město“ Abcházie Suchumi, kam se jezdilo na letní rekreace.

Dnes je to válkou rozbité místo, kde nefunguje prakticky nic. Investory odrazuje od podnikání v Abcházii i vláda v Tbilisi. Ta totiž prohlašuje, že až v budoucnosti dostane území Abcházie zpět pod svoji kontrolu, všechny smlouvy uzavřené po roce 1993 bude považovat za neplatné.

V sektoru kolem Gali je pouze jeden oficiální hraniční přechod. Lidé ale využívají především ty neoficiální, kterých jsou desítky. Přestože jak na abcházské, tak na „gruzínské“ straně musí platit vojákům poměrně vysoké úplatky, přenášení různého zboží z jedné strany řeky na druhou se vyplatí. „Pašování zbraní jsme nezaznamenali. Kdo chtěl, zbraň už si dávno za pár dolarů pořídil,“ vysvětluje Palička. Z Abcházie však míří do Gruzie bandy zlodějů, kteří kradené zboží nosí zpátky do Abcházie, kde se lépe a hlavně bezpečně prodá. „Místní milice je zkorumpovaná, jde zařídit prakticky cokoli,“ dodává.

Čím dál „populárnější“ jsou také únosy. Potvrzuje to případ mladé ženy z vesničky nedaleko pomezí. „V noci k nám do domu vtrhlo asi šest mužů. Všichni měli tváře zakryté kuklami a mluvili rusky s gruzínským přízvukem. Odvedli manžela a už tři dny o něm nemám žádné zprávy,“ vypráví žena.

Martin Palička si vše pečlivě zapisuje. Zprávu o únosu předá speciální skupině, kterou OSN zřídila pro kriminální případy s národnostním motivem. „Tenhle případ je dost neobvyklý, zatím chybí jakýkoli motiv. Možná jde o pomstu za věci, které se staly ještě během války,“ odhaduje.

Motiv většiny únosů je jinak zcela jasný: únosci se po pár dnech ozvou a chtějí výkupné. Anebo si za rukojmí berou lidi z vykradených domů, aby po nich zbytek rodiny při odchodu nestřílel. Zbraň tady mají opravdu v každém domě.

Při odjezdu z vesnice míváme základnu ruských mírových sil. Ruští vojáci jsou rozmístěni po obou stranách hranice a mají silou zastrašovat před pokusy o vyvolání nepokojů. Ruská politika v této oblasti však ne vždy koresponduje s politikou OSN. Je veřejným tajemstvím, že ruská armáda podporovala během války abcházské separatisty v boji proti gruzínským silám.

Pavel Bojda slouží od svého kolegy doslova na dohled. Na gruzínské straně řeky Inguri monitoruje z obrněného vozu Najala „svoji“ stranu hranice v okolí města Zugdidi. „Najala se začala používat po několika nehodách, kdy hlídky OSN najely na protitankové miny,“ vysvětluje.

Vozidlo by mělo vydržet výbuch až dvou protitankových min. Má neprůstřelná skla a váží téměř osm tun. V těchto vozech se pohybují pozorovatelé kolem hranic a řeší potíže místních obyvatel. „Teď je například velkým problémem elektřina. Místní dali dohromady své investory na stavbu malé vodní elektrárny, ale pořád jim chybí skoro polovina rozpočtu. Tak se obrátili na nás,“ říká, zatímco postává na hrázi řeky.

Všechny informace předávají vojáci organizaci CIMIC, která má šanci peníze na obdobné projekty získat. „Žádné peníze jim ale dopředu neslibujeme. K nám by se sice teď chovali hezky, ale po vojácích, co přijedou po nás, by už peníze tvrdě vyžadovali,“ vysvětluje Bojda. Ani do zbytku Gruzie se investoři příliš nehrnou, a tak podniky zasažené válkou ještě více chátrají. „My můžeme lidem

zajistit pouze bezpečnost. Věřím že kdybychom tady nebyli, tak válka pokračuje stále dál," shrnuje neveselý stav věcí český pozorovatel.

„Pašování zbraní jsme nezaznamenali. Kdo chtěl, zbraň už si dávno za pár dolarů pořídil.“

„Žijeme tu stovky let. Tak proč bychom utíkali?“

25.8.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

MAREK VÍTEK Česká mise

PODUJEVO Matka Makarja se stala v Srbsku legendou. Žije s několika řádovými sestrami v pravoslavném klášteře uprostřed Kosova a nic a nikdo jí odsud nedokáže vyhnat. „Náš klášter byl založen ve 14 století knížetem ze Zvečanu. Žili jsme tady několik století v klidu míru, klášter jsme nemuseli nikdy opustit. Až v roce 1999 nás starosta Zvečanu varoval před bojovníky Kosovské osvobodenecké armády (albánskými separatisty, pozn. red.). Ale neutekli jsme. Jakmile bychom totiž vytáhli paty, tak klášter vypálí. Jako mnoho jiných,“ říká téměř sedmdesátiletá Matka Makarja.

V udržovaném klášteře vyšívá obrázky svatých a vyrábí pohlednice. Ty potom prodává po celém světě. Peníze používá k údržbě kláštera, ale také k podpoře Srbů, kteří jsou v kosovských věznicích zavřeni za válečné zločiny. „Jezdím je pravidelně navštěvovat. Potřebují nějakou podporu. Když dorazím na návštěvu, vždycky vezmu alespoň nějaké jídlo.“ Zatímco její klášter hlídají řečtí vojáci KFOR, Matka Makarja neustále přemýšlí o tom, co se to vlastně v Kosovu přihodilo. „Nemohu pochopit, co se tady za Miloševiče dělo. Nejen tady, ale na celém Balkánu. Nehodlám ho ale soudit. To musí udělat v Haagu. Ale poslední, kdo rozhodne o jeho vině, nebo nevině, bude Bůh.“

Jedno ví ale Matka Makarja jistě. „Nemůžeme tvrdit, že je Kosovo součástí Srbska. Stejně tak Albánci nemohou tvrdit, že je součástí Albánie. Můžeme tady ale žít v klidu a míru pohromadě tak jako několik století.“

„Poslední, kdo rozhodne o vině či nevině Miloševiče, bude Bůh.“

Česká mise

Češi v Kosovu - poprvé velíme ostatním

25.8.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

MAREK VÍTEK Česká mise

Česká mise - seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

Hledání zbraní, kontrola hranice, ale i lékařská pomoc v odlehlých horských osadách patří mezi úkoly českého kontingentu rozmístěného v neklidné provincii na jihu Srbska.

PODUJEVO „Většina místních lidí je ráda, že jsme tady. Nebýt KFOR, tak tady pořád není klid,“ říká Michal Beneš, jeden z českých vojáků působících v Kosovu. Beneš je součástí největšího kontingentu, jaký kdy česká armáda do zahraničí vyslala: v současné době slouží v této části Balkánu na 500 českých vojáků.

Tím ovšem výjimečnost mise nekončí. Češi mají na území Kosova nejen relativně velký kontingent, ale poprvé jim bylo svěřeno i velení. Od začátku letošního srpna totiž Česká republika převzala od Finska roli vedoucího státu mnohonárodní brigády Střed. Pod jejich řízením se tak ocitli kromě Finů také například Slováci.

Velení ale české vojáky nezabavilo jejich ostatních povinností - svůj sektor musejí kontrolovat i nadále. Jde o oblast v okolí města Podujevo a část hranice mezi Srbskem a Kosovem.

Psi v botičkách

Každý den také zkontrolují desítky automobilů. I když odzbrojovací proces oficiálně dávno skončil, po zemi dál putuje velké množství zbraní. Vojáci se při kontrolách soustřeďují především na auta, která řídí mladší lidé. Tam je pravděpodobnost úspěchu mnohem větší, než u otřískaných automobilů Yugo, které řídí místní staříci.

Při hledání zbraní se vojáci spoléhají i na speciálně vycvičené psi. „Zpočátku to tady měli dost těžké. Lidé tady žijí úplně jinak než u nás, jsou tady úplně jiné pachy, povětrnostní podmínky a u zbraní třeba zcela odlišná konzervace, než jaká se používá u nás,“ vysvětluje psovod Petr Svoboda. Psi však budí u místních obyvatel náležitý respekt. Proti jejich použití nikdo neprotestuje. „Asi to není nic příjemného, když vám proleze celé auto. Ale dbáme na to, aby nedošlo třeba k poškrábání laku nebo znečištění sedaček. Psi mají proto speciální botičky.“ Během jedné patroly mění vojáci často místa, kde kontroly aut provádějí. „Po dvaceti minutách už o nás všichni vědí. Blikají na sebe světly, volají si mobilama a mají dokonce vysílačky. Takže se musíme často přesouvat.“

Když vojáci zbraně skutečně naleznou, předají je i s majitelem kosovské policii, která už si vše řeší sama.

I když už Kosovo vypadá jako relativně klidná část Balkánu, konflikt mezi místními Srby a Albánci tady neustále doutná. Občas propuknou lokální násilnosti jako minulý rok v létě, kdy kosovští Albánci zapálili pravoslavný kostel právě v Podujevu. Při následných násilnostech ve městě bylo několik lidí zraněno.

Český kontingent se proto připravuje i na potlačování demonstrací a dalších forem nepokojů. „Demonstranti tady dokáží vytvořit zajímavou formaci. V první řadě jdou ženy s dětmi. V podstatě tak znemožní rychlý zákrok, protože nemůžeme používat dýmavnice, výbušky, nebo dokonce pendrek. Když se nějakému dítěti něco stane, ženy ho okamžitě běží ukazovat do zadních řad demonstrace, kde jsou třeba i umírněnější lidé. A ti se rázem stanou agresivními, protože na děti si tady dost potrpí,“ popisuje průběh protestů Michal Beneš. Od minulého léta však česká zásahová jednotka nemusela žádné nepokoje řešit.

Češi spolupracují i se srbskými vojáky na druhé straně hranice, s nimiž čas od času vytvářejí „synchronizované patroly“.

Slouží především k posilování důvěry mezi vojáky KFOR a srbskou armádou. Velitelé jednotek se sejdou na předem domluveném místě na hranicích. Sundají si čepice, pozdraví se a domluví trasu patroly. Potom jde každá jednotka po „své“ straně hranice, po několika hodinách se znovu sejdou a vymění si detailní informace přímo z terénu. Sledují jakýkoli pohyb, který by naznačoval pašování zbraní anebo třeba jen krádeže dřeva, které jsou v poslední době velmi rozšířené.

„Jsou rádi, že se o ně někdo zajímá“

Zcela zvláštní práci dělají čeští lékaři a zdravotní sestry. Jezdí do odlehlých, především srbských osad v horských oblastech nedaleko hranic.

Žijí tady především staří lidé, kteří už nemají sílu uprchnout do Srbska a po vzoru svých dětí začít nový život třeba pár desítek kilometrů odsud. „Žiju tady sama a hlavně v zimě jsou čeští doktoři jedinou návštěvou za několik týdnů,“ říká osmdesátiletá Miriam. Lékaři, které doprovází sanitka slovenského kontingentu, provádějí základní vyšetření a rozdávají léky i potraviny. „Nejde jen o to vyšetření. Jde i o to, že mají alespoň chvíli pocit, že někoho zajímají,“ dodává český doktor Martin Miller.

„Demonstranti tady dokáží vytvořit zajímavou formaci. V první řadě jdou ženy s dětmi. V podstatě tak znemožní rychlý zákrok.“

Na vojně jsem nebyl
29.8.2005 TV Revue str. 41 Hvězda pro tento den - čtvrtek
(BONI) Česká mise

MAREK VÍTEK

Známý reportér pracuje v mediích od roku 1991. Po zkušenostech z největších národních deníků a týdeníků vytvořil v roce 1999 prestižní zpravodajský program Fakta, který za poslední čtyři roky dostal tři světové televizní ceny. On sám byl vyznamenán Českou žurnalistickou cenou XXX, Novartisovou cenou za investigativní žurnalistiku na Hopkinsově univerzitě ve Washingtonu v roce 1999 a také získal cenu UNICEF/AMADE, a to v roce 2001. Je spolupracovníkem společnosti A-NEWS.

* ČT2 právě teď vysílá váš dokumentární seriál **Česká mise**. Proč jste si vybral jako téma zrovna armádu?

Během natáčení reportáží z krizových oblastí pro publicistiku České televize jsme naráželi na české vojáky v zemích jako Sierra Leone či Libérie. Mnoho lidí bylo překvapených, kde všude naši vojáci slouží. Napadlo nás proto udělat nějaký ucelený materiál, dokumentární seriál, který by ukázal takové ty klasické mise v Iráku, Afghánistánu či Kosovu a zároveň upozornil na menší, například africké mise.

* Byl jste na vojně?

Na vojně jsem nebyl. Byl jsem na odvodu začátkem 90. let, to bylo takové volnější období a já už jsem měl za sebou například dvouměsíční reportáž o válce v Abcházii. Překvapivě rozumní vojáci, kteří tehdy rozhodovali o tom, jestli mne odvedou, uznali, že by mi vojna asi nic moc nedala.

* Díky natáčení jste poznal situaci našich vojáků v různých koutech světa. Kde se mají nejhůř?

Každý zná situaci v Iráku... Na druhou stranu tam Češi žijí pohromadě, na jedné základně ve velké "partě", která se dokáže ve spolupráci třeba s Brity ubránit jakémukoli útoku. V afrických misích, třeba v Kongu, žije český voják s malou skupinkou neozbrojených pozorovatelů uprostřed pralesů, je odkázán na zásobování vrtulníkem, které ne vždy funguje a přitom se kolem pohybují ozbrojení povstalci. Mezi tím si vybrat je opravdu těžké.

* Na čem teď pracujete?

V těchto dnech dokončujeme smlouvu s jednou slovenskou celoplošnou televizí o obdobných dokumentech, jako je u nás **Česká mise**. S Českou televizí jednáme o dokumentární seriálu Dobyvatelé. Bude o českých podnikatelích, kteří dobývají zajímavé zahraniční trhy například v Asii, Africe, Jižní Americe či zemích bývalého Sovětského svazu. Doufáme, že začneme natáčet už na podzim.

* Působíte jako workholik. Jak jste na tom s relaxací?

S přítelkyní jsme byli v červenci na dvoutýdenní dovolené v Portugalsku, což byly po dlouhé době neskutečně příjemné prázdniny. Jinak relaxuji jako většina lidí - hraji fotbal za Real Praha, s kamarády si dávám tenis a pivo, se psem kolečkové brusle...

* Co považujete za vrchol své dosavadní kariéry?

Vše, co jsem se za dvanáct let v novinářině naučil, se nyní snažím uplatnit ve společnosti A-news, kterou jsme založili minulý rok na podzim. Takže asi to rozhodnutí odejít ze zaměstnání a zkusit štěstí ve vlastní firmě. Jinak jsme v poslední době vyhráli nějaké festivaly s dokumentem Chci ještě žít. Ze všech individuálních ocenění si však nejvíce považuji diplom z hokejového turnaje v Uherském Hradišti, kde jsem byl nejlepším útočníkem.

* A životní cíl?

Byt spokojený s tím, co dělám a jak žiji.

Z DIVÁCKÉHO ZÁPISNÍČKU

29.8.2005 Týdeník Rozhlas str. 21 TV týdeníku rozhlas

AGÁTA PILÁTOVÁ Česká mise

Pod nenápadným titulkem **Česká mise** uvádí v průběhu léta ČT 2 cyklus dokumentů o podílu naší armády při řešení problémů v konfliktních místech světa. Jako pozorovatelé, experti, strážci křehkých mírových dohod či pouhých příměří jsou čeští vojáci přítomni v Afghánistánu, Kosovu, na gruzínsko-abcházské hranici, v Sieře Leone i jinde, kde potřebují vysoce specializované odborníky či mezinárodní vojenský dohled. Publicisté **Marek Vítek**, Radan Šprongl a jejich spolupracovníci sledují v cyklu příslušníky české armády při práci, jejich život v tvrdých, často až extrémních podmínkách, problémy, které řeší, i nebezpečí, jimž musí čelit. Tváří v tvář hlubokým jizvám, které v jednotlivých zemích vyryly rasové, náboženské či etnické nepokoje a války, se služba našich vojáků jeví jako potřebná a velmi záslužná.

Autoři mají na každou misi půlhodinku, nemohou se zdržovat zbytečnými řečmi a ornamenty, jsou struční a věcní. Obdivuhodně šetří vlastními komentáři -zapojují je pouze tehdy, kdy je třeba sdělit nezbytná fakta, historické či politické souvislosti; nechávají většinou hovořit samotné účastníky misí. Vojáci, které nikdo „nevyučil“ v moderátorství, mluví na první poslech slovy „neumělými“, o to však přesvědčivěji, se znalostí své profese a tématu, jemuž se věnují. Dokážou v několika větách vysvětlit složité věci, kmenové vztahy, životní podmínky domorodců, úkoly, které tu v rámci své služby plní. I leccos navíc, co se jim třeba podařilo (např. hmotná podpora nejchudších, záchrana životů). Autorům se daří v hutných zkratkách představit i jednotlivé osobnosti - příslušníky a příslušnice naší armády, jejichž působení i osobní nasazení lze jen obdivovat. Takže slova přísahy, která tvoří úvod každého dílu cyklu, v této souvislosti neznějí vůbec pateticky.

Autorskému týmu se navíc daří, jaksi v druhém plánu, nikoliv však méně poutavě, zmapovat některé neuralgické body současného světa, ukázat neklidná místa, kde stále není míru pod olivami (a v některých možná sotva kdy bude). Nikoli náhodou v několika dílech cyklu zaznělo toužebné: Jak rád bych se sem vrátil(a) po letech - jako turista do pokojné země. Kdo ví, zda a kdy taková možnost nastane.

Demokratická republika Kongo (bývalý Zair)

2.9.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

Česká mise

Česká mise - seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

Bývalé belgické kolonii vládl dlouhá léta vládou tvrdé ruky Joseph Mobutu, který v roce 1965 provedl úspěšný převrat. O šest let později změnil své jméno na Mobutu Sese Seko a zemi přejmenoval na Zair. Následně zestátnil množství firem a později marně lákal investory zpět. V 90. letech musel kvůli množícím se vzpourám dělat politické ústupky a opatrně se dělit o moc, v roce 1997 byl definitivně svržen. Moci se chopil vůdce vzbouřenců Laurent Kabila, kterého o čtyři roky později zastřelil jeden ze strážců. Vládu převzal jeho syn Joseph Kabila. Mezitím se ale vytvořily nové povstalecké jednotky, podporu získali vzbouřenci v sousední Rwandě a Ugandě.

Již v červenci 1999 byla podepsána dohoda o příměří, pod kterou kromě zemí zúčastněných v konžském konfliktu připojila podpis i jedna z povstaleckých frakcí. V srpnu téhož roku schválila Rada bezpečnosti OSN vyslání 90 pozorovatelů na území bývalého Zairu i do okolních zemí. V listopadu se z ní stala mise s názvem MONUC, v únoru 2000 byl rozšířen její mandát i zvětšen její kontingent. Mezi pozorovateli působí v současnosti i tři Češi.

Hrozby pro děti: služba ve zbrani a cejch d'ábla

2.9.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

MAREK VÍTEK Česká mise

Česká mise - seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

KINSHASA Narodit se v Kongu a nepatřit k malé skupince rodin, které zbohatly například na obchodu s diamanty, je velmi těžký úděl.

Během dlouho trvající války hrozil dětem únos a služba v "armádě" některé z bojujících frakcí. "Místní vůdci dětské válečnické milovaly a hojně je využívaly," říká český člen pozorovatelské mise OSN Martin Buček uprostřed střediska, které se snaží bývalé dětské vojáky převychovat. "Nemají téměř žádný pud sebezáchovy. Válku berou jako hru." Kolik takových dětských vojáků v Kongu bylo (a možná stále je) si nikdo netroufne odhadnout. Jde ale určitě o tisíce.

Děti jsou zde navíc nyní pro mnohé ekonomickým problémem. Chudé rodiny bez jakéhokoli příjmu nedokáží větší počet dětí uživit. Nejjednodušším řešením je proto některé z nich označit za "posedlé d'áblem". Tento způsob zbavování se dětí je zvláště v poslední době velmi populární. Modelová situace - v rodině dojde k úmrtí. Rodiče označí za viníka jedno z dětí a vydají se za místním šamanem, aby z dítěte "vyhnal d'ábla". Ten ale většinou po několika seancích oznámí, že to nejde, a rodina dítě zavrhne. To pak skončí na ulici.

Děti, kterým se říká shaggy, se pak snaží uživit těmi nejpodřadnějšími pracemi, včetně prostituce. "Je to obrovský problém, který jako Evropané jen velmi těžko můžeme pochopit. Rodiče mnohdy nemají na to děti uživit, a tohle je nejméně bolestný způsob, jak se některých zbavit a situaci si alespoň trochu vylepšit," říká manželka českého chargé d'affaires v Kongu Jana Filipenská. Paní Filipenská podporuje z vlastních prostředků ústav, který dětem ulice pomáhá. "Je to ale zatím pouze kapka v moři, dětí tady je asi padesát." Počet "prokletých" dětí se přitom v celém Kongu odhaduje na desítky tisíc.

Nástrahy chudého i bohatého Konga

2.9.2005 Lidové noviny str. 9 Svět

MAREK VÍTEK Česká mise

Česká mise - seriál o nasazení českých vojáků v zahraničí

Bývalý Zair, dnes známý jako Demokratická republika Kongo, má obrovské nerostné zdroje. Ve světě je ale tato obrovská země spíše proslulá vleklým vnitřním konfliktem.

KINSHASA „Asi šedesát kilometrů od nás napadli domorodci tábor pozorovatelů. Nejdřív je zabili a potom snědli. Ne celé, ale některé orgány. Je tady zkrátka ještě taková kultura,“ vypráví beze stopy údivu český pozorovatel Libor Žejdlík. Byť se může zdát popis situace v Demokratické republice Kongu poněkud nadsazený, pravdou zůstává, že udržet zneprátelené kmeny a povstalce v dostatečném odstupu představuje nadlidský úkol. Pro Žejdlíka, jeho dva české kolegy i další mezinárodní pozorovatele.

O Kongu, které je známé i pod bývalým názvem Zair, se říká, že zde během téměř čtyřicetiletého konfliktu zahynulo nejvíce lidí od druhé světové války. Oficiální čísla hovoří o 3,5 milionu mrtvých, 2,5 milionu lidí bez střechy nad hlavou, 16 milionech hladovějících...

Levné diamanty, drahé diamanty

Demokratická republika Kongo patří na nejchudším světovém kontinentu k těm nejchudším zemím. Země má přitom obrovský ekonomický potenciál. Je zde deset procent světové zásoby hydroenergie a padesát procent plochy tropického pralesa celé Afriky. Je tu zlato, kobalt, měď, cín a samozřejmě diamanty. „Diamanty jsou prokletím Konga. Odhaduje se, že pouze 30 procent těžby je kontrolováno. Zbytek zmizí bůh ví kde,“ říká pozorovatel Martin Buček. K jeho práci patří i kontrola dolů a trhu s diamanty. Trh s diamanty vypadá opravdu jako trh. V budkách z klacků a vlnitého plechu sedí překupníci, kteří nabízené diamanty zkoumají lupou, váží a na kalkulačku vyukávají cenu, za kterou jsou ochotni diamanty od kopáčů vykoupit. Tahle cena je samozřejmě nesrovnatelná s cenou, jakou diamanty dostanou po opracování, ale hlavně po jejich přepravě mimo Afriku. Je tady veřejným tajemstvím, že z místních malých letišť odlétají několikrát týdně letadla s nekontrolovatelným nákladem do zahraničí. Hlavně pryč do Izraele. „Letiště, ale hlavně cizí letadla kontrolovat nemůžeme,“ dodává k tomu Martin Buček.

Stanoviště tří českých pozorovatelů jsou od sebe vzdálena tisíce kilometrů. Kongo je čtrnáctou největší zemí světa a prakticky zde neexistuje infrastruktura. Pohyb na větší vzdálenosti je proto možný pouze v letadlech, která plachtí hodiny nad obrovským pralesem, než narazí opět na obydlenu krajinu. Přestože bývalý Zair patří rozlohou k největším zemím světa, hustotou osídlení 26 lidí na čtvereční kilometr se naopak řadí až na 183 místo. Kongo je jedním z mála míst planety, kde existují místa, kam ještě lidská noha nevkročila.

Mačety i kalašnikov

Libor Žejdlík slouží v provincii Itury, která patří k nejnebezpečnějším. Nedaleko jsou hranice s Ugandou a Rwandou. Žijí tady divoké kmeny Lendu a Hema, které se odjakživa napadají. Dnes mají k dispozici kalašnikov, ale nepohrdnou ani tradiční mačetou.

Libor Buček ukazuje v místní chudé nemocnici na malého chlapce, který má obrovskou jizvu přes celou tvář. „Včera napadli lupiči jeho dům. Protože křičel, seklí ho mačetou přes obličej. Aby nevzbudil pozornost.“ Případy loupeží v domech a na polích jsou zde na denním pořádku. Lupiči proto zpočátku neviděli vojáky OSN rádi. „V prvních dnech jsem spal neustále s neprůstřelnou vestou. Házeli nám v noci k domu granáty. Teď už se to naštěstí tak často neděje,“ říká Buček.

Další český pozorovatel Milan Andraško je v Kongu už podruhé. Tuhle zemi si zamiloval. Zamiloval si celou Afriku. Je velitelem pozorovatelů v oblasti města Kananga, kde má na starosti desítky vojáků z celého světa. „Je to krutá země. Ale lidé dokážou být i milí. Všechno tady má oproti Evropě jiný rytmus, jiné tempo. Když začne pršet, nikdo neutíká. Vědí, že zase přestane, a na sluníčku brzo uschnou,“ shrnuje náтуру místních obyvatel.

Kananga patří v Kongu k větším městům. Má několik škol, benzinovou pumpu, radnici, věznici a fotbalový stadion. Právě fotbal nahrazuje lidem válečný adrenalin. Milan Andraško je jako člen místního velení mise MONUC zván jako čestný host na každý důležitý zápas. Jako bývalý aktivní fotbalista to dokáže ocenit. „Fotbal hrají docela zajímavý, ale pokaždé to skončí bitkou diváků.“

V Kongu se začínají zabydlovat i některé české podniky. ČKD Blansko tady například rekonstruuje vodní elektrárnu. Než se ale země stane vyhledávaným místem investorů, bude to trvat ještě hodně dlouho. Ozbrojený konflikt a nestabilita odrazují i ty otrlé. A přitom toho má Kongo tolik co nabídnout, nejen zabíjení...

„V prvních dnech jsem spal neustále s neprůstřelnou vestou. Házeli nám v noci k domu granáty. Teď už se to naštěstí tak často neděje,“ říká Čech Martin Buček.